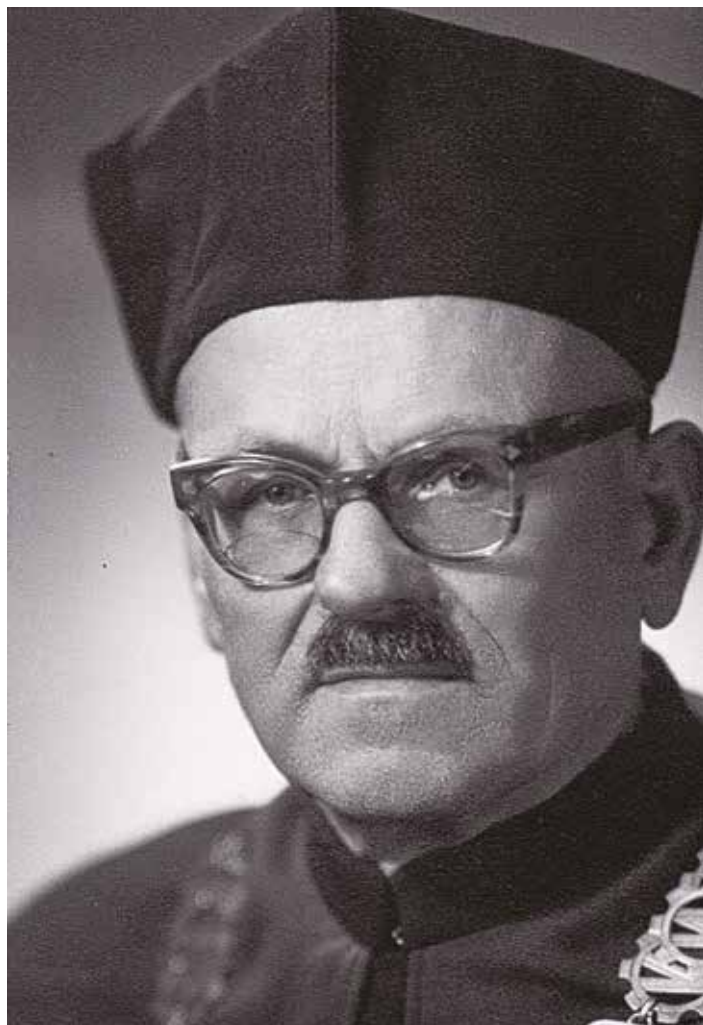

Patron Roku 2020 w SEP

Profesor Józef Węglarz
(1900-1980)

Wspomnienie str. 3

Uchwała nr 67 / 2018 - 2022
Zarządu Głównego SEP z dnia 10 lipca 2019 r.
w sprawie ustanowienia patrona roku 2020

§ 1

W roku 2020 przypada jubileusz 120. rocznicy urodzin oraz 40. rocznica śmierci prof. Józefa Węglarza (1900 – 1980) wychowawcy wielu pokoleń inżynierów elektryków. Profesor był wybitnym autorytetem w dziedzinie teorii, projektowania oraz budowy i eksploatacji maszyn elektrycznych, współtwórcą Wydziału Elektrycznego w Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki, a następnie na Politechnice Poznańskiej, a także zasłużonym działaczem Stowarzyszenia Elektryków Polskich

§ 2

Zgodnie z rekomendacją Centralnej Komisji Historycznej SEP – Zarząd Główny SEP ogłasza rok 2020 – Rokiem profesora Józefa Węglarza.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem uchwalenia.

Prezes SEP

Piotr Szymczak
Piotr Szymczak

DOI 10.15199/74.2020.1.1

Prof. Józef Węglarz (1900-1980)

Aleksandra Rakowska, Andrzej Grzybowski

Wychowawca wielu pokoleń inżynierów elektryków, wybitny autorytet w dziedzinie projektowania, budowy i eksploatacji maszyn elektrycznych, zasłużony działacz Stowarzyszenia Elektryków Polskich, współtwórca Wydziału Elektrycznego w Wyższej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki, Politechnice Poznańskiej oraz współtwórca Wydziału Elektrycznego w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej.

Józef Węglarz urodził się 18 lutego 1900 r. w Wiśniowej k. Dobczyc (woj. krakowskie), w rodzinie chłopów gospodarujących na 8 ha ziemi. Od najmłodszych lat życia musiał sam

się starać o zdobycie środków materialnych na naukę. Dzięki swojej pracowitości, uporowi i wytrwałości ukończył w 1913 r. wiejską szkołę powszechną.

W czerwcu 1914 r. zdał, z wynikiem celującym, egzamin wstępny do gimnazjum w Myślenicach. Naukę mógł kontynuować dzięki wsparciu rodziny ze strony matki Zofii z d. Ślósarz. Klasyczne gimnazjum im. św. Anny w Krakowie, do którego przeniósł się w 1918 r., ukończył w maju 1922 r., zdając maturę także z wynikiem celującym. W gimnazjum uczył się nie tylko przedmiotów ścisłych, historii i języka ojczystego, ale także łaciny i greki. Jak wspominają późniejsi współpracownicy profesora z Politechniki Poznańskiej, zadziwiał znajomością poematów, które w tych językach potrafił recytować z pamięci. Jako absolwent szkoły średniej mógł wybrać dwie wyższe szkoły techniczne, które już rozpoczęły działalność po odzyskaniu niepodległości na terenie Polski i prowadziły zajęcia na kierunku elektrotechnika. Były to politechniki w Warszawie i we Lwowie. Władze naszego odrodzonego państwa prowadziły w tym cza-

| Prof. dr hab. inż. Aleksandra Rakowska, dr inż. Andrzej Grzybowski – Oddział Poznański SEP im. prof. Józefa Węglarza

Rys. 2. Tablica upamiętniająca jeńców Oflagu Murnau w gmachu rektoratu Politechniki Poznańskiej

sie szeroko zakrojoną akcją, której celem było wysłanie możliwie największej liczby polskich maturzystów na politechnikę w Wolnym Mieście Gdańsku, co miało podkreślić prawo Polski do tego miasta. Zachętą do podjęcia studiów w Gdańsku były m.in. stypendia wypłacane przez rząd polski. Studia w języku niemieckim wymagały z jednej strony od polskich studentów większego wysiłku, jednak z drugiej strony dawały większe możliwości dostępu do stosunkowo bogatej, technicznej literatury niemieckiej.

W połowie 1927 r. skończył się termin odroczeń wojskowych i student Józef Węglarz, jako polski obywatel, musiał odbyć służbę wojskową w krakowskiej szkole podchorążych. Po powrocie na studia w 1929 r. uzyskał dyplom ukończenia studiów i tytuł inżyniera dyplomowanego.

Po studiach otrzymał ofertę pracy w poznańskiej energetyce zawodowej. W tych latach, poprzedzających planowaną na rok 1929 Powszechną Wystawę Krajową, Poznań musiał bardzo szybko rozbudować swoją sieć energetyczną na wszystkich poziomach napięć. Projektowano i budowano nowe linie napowietrzne i kablowe, stacje transformatorowo-rozdzielcze, a na Garbarach budowano jedną z najnowocześniejszych w Polsce elektrowni węglowych. Większość wtedy oddanych do użytku sieci i urządzeń elektrycznych dobrze służyło przez długie lata, a niektóre pracują do dziś.

Tak żywiołowy rozwój energetyki wymagał wykształcenia kadr nie tylko na poziomie monterów czy techników. Rozwijająca się gospodarka potrzebowała inżynierów elektryków. Absolwent Politechniki Gdańskiej, inżynier dyplomowany Józef Węglarz w roku akademickim 1928/1929 podjął pracę jako wykładowca w Państwowej Szkole Budowy Maszyn i Elektrotechniki w Poznaniu (WSB MiE). Był współorganizatorem Wydziału Elektrycznego, tworząc Pracownię Maszyn i Pomiarów Elektrycznych w budynku rektoratu uczelni na poznańskiej Wildzie. Pracownia ta, ciągle modernizowana, służy do dziś studentom Politechniki Poznańskiej jako Laboratorium Maszyn Elektrycznych. Absolwenci nowego wydziału WSB MiE pracowali oczywiście nie tylko na terenie Poznania, ale także byli chętnie zatrudniani przy

projektowaniu czy też budowie nowych inwestycji na terenie całej Polski. Dzięki właściwie opracowanemu programowi studiów, który obejmował nie tylko przedmioty techniczne, ale także ekonomiczne, byli przygotowani do podjęcia pracy na różnych stanowiskach, także kierowniczych.

Prof. Józef Węglarz prowadził zajęcia nie tylko na swoim macierzystym wydziale. Wykładał przedmioty związane z elektrotechniką na Wydziale Budowy Maszyn WSB MiE. Przez pewien czas pracował równolegle w firmie Brown-Bovery. Na uczelni jako promotor umiał sformułować tematy i poprowadzić prace dyplomowe wybiegające daleko w przyszłość. Jako przykład przedstawia się tu pracę wykonaną przez jednego z pierwszych dyplomantów Wydziału Elektrycznego, dotyczącą koncepcji zasilania dużej, liczącej 600 tysięcy mieszkańców, aglomeracji. W roku 1932, kiedy to praca została obroniona, Poznań liczył zaledwie 200 tys. mieszkańców.

Józef Węglarz, jako zmobilizowany oficer Wojska Polskiego, walczył w kampanii wrześniowej jako podporucznik rezerwy w składzie armii Poznań. W czasie bitwy nad Bzurą dostał się do niewoli niemieckiej i został internowany w obozie jenieckim w Murnau, gdzie w 1940 r. powstało Koło Elektryków liczące blisko 40 oficerów. Początkowo praca miała charakter konspiracyjny. Potem wykłady zostały zalegalizowane. Na podkreślenie zasługuje fakt, że dużym dynamizmem organizacyjnym wyróżniali się właśnie elektrycy, a szczególnie członkowie Stowarzyszenia Elektryków. Dążyli oni z reguły do nadania życiu elektryków wojskowych za drutami form nawiązujących do bogatych tradycji SEP. Prof. Józef Węglarz mógł więc prowadzić działalność dydaktyczną w zakresie elektrotechniki, wygłaszając blisko 2000 wykładów. Wielu z uczestników tych zajęć było przygotowanych do podjęcia zajęć na studiach wyższych. Niektórzy po ukończeniu studiów zostali nauczycielami akademickimi. W gmachu rektoratu Politechniki Poznańskiej została wmurowana stosowna tablica pamiątkowa, odsłonięta uroczystie w 50. rocznicę wybuchu II wojny światowej (rys.2).

Rys. 3. Prof. Józef Węglarz (drugi z lewej w dolnym rzędzie) wśród członków zarządu Koła Elektryków Szkoły Inżynierskiej w 1948 r.

Po wojnie prof. Józef Węglarz, mimo wielu innych intratnych propozycji pracy w przemyśle, wrócił na swój, stworzony głównie przez Niego, Wydział Elektryczny do przemianowanej po wojnie Wyższej Szkoły na Szkołę Inżynierską (rys. 3). Został zatrudniony na stanowisku profesora tymczasowego, wykładowcy i już w pierwszym po wojnie roku akademickim 1945/1946 został dziekanem Wydziału Elektrycznego, piastując to stanowisko do 1955 r., kiedy to SI została przekształcona w Politechnikę Poznańską. Kolejne awanse to: mianowanie na zastępcę profesora w 1954 r., stanowisko i tytuł docenta w roku 1957. Tytuł naukowy profesora i stanowisko profesora Józef Węglarz uzyskał w 1968 r. Ponownie prof. Józef Węglarz został dziekanem Wydziału Elektrycznego na blisko dziesięć lat w roku 1960, będąc na tym stanowisku do 1969 r. (rys. 6). W okresie tworzenia poznańskiej Wyższej Szkoły Rolniczej prof. Józef Węglarz służył swoją pomocą, prowadząc także na tej uczelni wykłady z dziedziny elektrotechniki.

Prof. Józef Węglarz został w 1952 r. kierownikiem Katedry Maszyn Elektrycznych (rys. 7) i pozostał na tym stanowisku do 1970 r., do momentu odejścia na emeryturę. Maszyny elektryczne to dziedzina, w której Profesor był uznanym autorytetem. Najwięcej publikacji i opracowań naukowych poświęcił maszynom asynchronicznym. Nowatorskie badania i publikacje profesora dotyczyły także, aktualnego i dziś, problemu wykorzystania maszyn asynchronicznych jako prądnic. Podsumowaniem działalności dydaktycznej i naukowej profesora była monografia „Maszyny elektryczne”, ukończona w 1962 r. i wydana przez WNT w 1964 r. Przez wiele lat był to jeden z podstawowych podręczników akademickich z tej dziedziny, ale także compendium wiedzy o maszynach elektrycznych dla praktyków. W 1968 r. ukazało się drugie, znacznie rozszerzone wydanie. Autor wykazał tu swoją dalekowzroczność i prze-

widział, że w przyszłości technika półprzewodnikowa będzie znajdowała coraz szersze zastosowanie m.in. do regulacji prędkości obrotowej i komutacji maszyn elektrycznych. Oczywiście ówczesny poziom wiedzy technicznej nie pozwolił przewidzieć wszystkich obecnych osiągnięć z dziedziny energoelektroniki.

Po przejściu na emeryturę w 1970 r. Profesora, przez wiele lat prowadził wykłady z maszyn elektrycznych i przewodniczył praktycznie do końca życia pracom Rady Naukowej Instytutu Elektrotechniki Przemysłowej Politechniki Poznańskiej.

Działania profesora jako społecznika datują się od początków Jego aktywności zawodowej w Poznaniu. Po podjęciu pracy w Poznaniu został członkiem Oddziału Poznańskiego SEP. W roku 1938, kiedy prezesem był Marian Jarkowski, Józef Węglarz został wiceprezesem zarządu Oddziału Poznańskiego SEP. W tym okresie Oddział współpracował z korporacją Przemysłu Elektrotechnicznego oraz Związkiem Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych, co pozwalało na organizację zebrań dyskusyjnych i odczytowych w poznańskim Pałacu Działyńskich. Spotkania te z udziałem wielu prelegentów krajowych i zagranicznych cieszyły się olbrzymim zainteresowaniem.

Po wojnie nowe przepisy o stowarzyszeniach wymagały powtórnej rejestracji każdej przedwojennej organizacji. Po wznowieniu działalności władze państwowe dążyły do centralizacji, aby podporządkować sobie poszczególne organizacje techniczne i sprawować nad nimi pełną kontrolę. 10 kwietnia 1947 r. powstał więc w Poznaniu Oddział Naczelnej Organizacji Technicznej ze ściśle z nim związanym Oddziałem Poznańskim SEP. Józef Węglarz w tym początkowym okresie objął stanowisko prezesa zarządu Oddziału Poznańskiego SEP. Wraz z kolejnym prezesem Oddziału, Czesławem Rukszto, wybranym na to stanowisko w 1950 r., zabiegał m.in. o zorganizowanie Wydziału Elektrycznego w Wieczorowej Szkole Inżynierskiej

Rys. 4. Uroczyste spotkania z udziałem prof. Józefa Węglarza jako głównego ich bohatera

Rys. 5. Odsłonięcie tablicy pamiątkowej przy sali im. prof. Józefa Węglarza, 1984 r.

Rys. 6. Absolutorium – przemawia ówczesny rektor Politechniki Poznańskiej, prof. Zbigniew Jasicki, trzeci z lewej dziekan Wydziału Elektrycznego, prof. Józef Węglarz

Rys. 8. Uroczyste posiedzenie Rady Wydziału Elektrycznego Politechniki Poznańskiej z okazji 50-lecia działalności zawodowej Profesora

w Poznaniu. Był to początek, do dziś trwającej, owocnej współpracy Oddziału Poznańskiego SEP z Politechniką Poznańską.

Jako dziekan Wydziału Elektrycznego prof. Józef Węglarz utrzymywał tradycję organizowania cyklicznych, wspólnych konferencji naukowo-technicznych Wydziału Elektrycznego i Stowarzyszenia Elektryków Polskich. Te imprezy spełniały przez wiele lat funkcję zjazdów absolwentów, również tych które odbywały się w okresie przedwojennym. Za aktywną działalność organizacyjną prof. Józef Węglarz był wyróżniany honorowymi odznakami SEP i NOT. Prof. Józef Węglarz był wielkim przyjacielem studentów. Do problemów każdego podchodził indywidualnie. Miał umiejętność mediatora w różnego rodzaju sporach. Jego spokój i rozważa w przypadkach konfliktowych w znaczący sposób wpływała na uspokojenie atmosfery i rozwiązanie wielu problemów. O tym, jakim cieszył się autorytetem i zaufaniem współpracowników i młodzieży, może świadczyć fakt, że w roku 1960 (jak wspomniano poprzednio), po kilkuletniej przerwie, został wybrany ponownie dziekanem Wydziału Elektrycznego na blisko dziesięć lat (rys. 10). Absolwenci i wychowankowie ze wszystkich lat pracy dydaktycznej Profesora (rys. 11 i 12) – mówili zawsze: „Dziadek” był wspaniałym nauczycielem i wielkim przyjacielem. W 1979 r. Rada Wydziału Elektrycznego na uroczystym posiedzeniu uczciła pięćdziesięciolecie działalności zawodowej Profesora.

Profesor był od 1938 r. żonaty z Ireną Held, pozostając w tym związku do śmierci. Miał z nią trzech synów: Andrzeja (ur. 1939 r.), Jana (ur. 1947 r.) i Piotra (ur. 1952 r.). Profesor zmarł 20 maja 1980 r. po ponad pięćdziesięcioletniej pracy na

Rys. 9. Medal im. prof. Józefa Węglarza

Politechnice Poznańskiej. Sylwetkę profesora Józefa Węglarza najlepiej scharakteryzował przewodniczący obrędom pogrzebowym ks. bp Marian Przykucki, ówczesny sufragan poznański, mówiąc: *Był zawsze wierny swoim przekonaniom, którym nie obawiał się dawać wyrazu niezależnie od okoliczności zewnętrznych.*

W uznaniu wybitnych zasług prof. Józefa Węglarza w roku 1984 Senat Politechniki Poznańskiej nadał imię Profesora jednej, wówczas największej, sali wykładowej. Uroczyste odsłonięcie tablicy upamiętniającej ten fakt odbyło się 25 maja 1984 r. W uroczystości uczestniczyły władze uczelni, społeczność akademicka Politechniki Poznańskiej oraz naukowcy z różnych polskich uczelni, naukowo związani z problematyką maszyn elektrycznych. Gośćmi honorowymi była żona Profesora i syn – prof. Jan Węglarz oraz inni członkowie rodziny prof. J. Węglarza (rys. 5).

Doceniając zasługi Profesora dla Wielkopolski – zarząd Oddziału Poznańskiego SEP podjął decyzję o uhonorowaniu imienia prof. Józefa Węglarza ustanowieniem medalu Jego imienia. Zgodnie z decyzją zarządu Oddziału Poznańskiego z 3 września 2008 r. przyjęto listę osób, które jako pierwsze ten medal otrzymały 27 października 2008 r. Zarząd Oddziału Poznańskiego SEP wystąpił do Zarządu Głównego SEP o nadanie tego imienia 12 listopada 2010 r. Od tego dnia mamy Oddział Poznański Stowarzyszenia Elektryków Polskich im. prof. Józefa Węglarza.

W roku setnej rocznicy niepodległości w uznaniu zasług prof. Józefa Węglarza dla Poznania – uchwałą Rady Miasta Poznania 26 czerwca 2018 r. nadano jednej z ulic prawobrzeżnego Poznania nazwę Józefa Węglarza.

Rys. 7. Świątowanie imienin Profesora z pracownikami Katedry Maszyn Elektrycznych

Rys. 10. Posiedzenie Rady Wydziału Politechniki Poznańskiej, prof. J. Węglarz drugi z lewej

Rys. 11. Połowinki Wydziału Elektrycznego PWSBMiE, rocznik 1930-1934

Rys. 12. Absolwenci Wydziału Elektrycznego Politechniki Poznańskiej

LITERATURA

- [1] Wspomnienia o profesorze Józefie Węglarzu opracowane przez syna Profesora, prof. Jana Węglarza oraz wspomnienia prof. Zbigniewa Steina – wieloletniego współpracownika Profesora.
- [2] Notki biograficzne zamieszczone w „Polacy zasłużeni dla elektryki” PTETiS 2009 „90-lecie Wydziału Elektrycznego Politechniki Poznańskiej 1919-2019”, Poznań 2019 oraz materiałów jubileuszowych na 80- i 95-lecie Oddziału Poznańskiego SEP.
- [3] Szymczak P., E. Cadler, P. Grochocki. 2017. „Działalność Koła Elektryków w obozie jenieckim w Oflagu II C w Woldenbergu”, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie, Oddział Gorzowski SEP, IEEE Student Branch, Oddział Szczeciński SEP. *Maszyny Elektryczne - Zeszyty Problemowe*, 4 (116).

PLANOWANE PRZEZ SEP ODDZIAŁ POZNAŃSKI IMPREZY DLA UCZCZENIA PAMIĘCI PROF. JÓZEFA WĘGLARZA

- Współorganizacja z PTETiS Oddział Poznański pod patronatem Komitetu Nauk Elektrycznych PAN, Symposium Maszyn Elektrycznych SME 2020, Poznań, 17-19 czerwca 2020 r., przewidywana jest specjalna sesja dotycząca pracy naukowej, a także wystawa poświęcona działaniu i osiągnięciom prof. Józefa Węglarza.
- XXII Symposium Oddziału Poznańskiego SEP z cyklu „Współczesne urządzenia oraz usługi elektroenergetyczne, telekomunikacyjne i informatyczne”, Poznań, II połowa listopada 2020 r., gdzie jedna sesja będzie poświęcona prof. Józefowi Węglarzowi.
- Spotkanie jubileuszowe koła SEP nr 5 i koła studenckiego SEP na Wydziale Elektrycznym Politechniki Poznańskiej – luty 2020 r., poświęcone pracy profesora Józefa Węglarza na Politechnice Poznańskiej.
- Wydanie monografii poświęconej prof. Józefowi Węglarzowi, opracowanej przez Pracownię Historyczną SEP w Opolu pod redakcją prof. Jerzego Hickiewicza – początek roku 2020.